دستـور کمانچـه

کتاب دوم

شیمـا شـاه‌محمـدی

مؤسسه‌ی فرهنگی ـ هنری ماهور
تهران ۱۳۹۸

فهرست مطالب

سخنی با هنرآموز ۷
متر ترکیبی ۹
گلیساندو ۱۱
پوزیسیون سوم ۱۲
اُکتاو ۱۲
برگشت ۱۳
آکسان ۱۳
کُلِه‌نیو ۱۴
آرشه‌ی تِنوتو ۱۷
تریل ۱۸
نت سه‌لاچنگ ۱۸
دیِز ۱۸
نت‌های زینت ۲۱
کرِشِندو و دِکرِشِندو ۲۴
تریوله ۲۴

دستگاه ماهور ۲۷
تکیه ۲۸
کُرُن ۳۰
دستگاه شور ۳۱
گَزِش ۳۵
متر لَنگ ۳۷
آواز دشتی ۳۸
آواز بیات ترک ۴۳
دُرّاب ۴۴
آواز ابوعطا ۴۸
پوزیسیون پنجم ۴۸
آواز بیات اصفهان ۵۲
دستگاه همایون ۵۹
نت‌های هارمونیک ۶۲
دستگاه چهارگاه ۶۴
تغییر کوک سیم چهارم به «فا» ۶۹
آواز افشاری ۶۹
ترِمولو ۷۱
دستگاه سه‌گاه ۷۳
منابع ۷۸

سخنی با هنرآموز

کتاب پیش‌رو به منظور آموزش مرحله‌ی متوسط کمانچه‌نوازی نوشته شده است. درکتاب اول از تلفیق آواز و حرکت که از کارآمدترین شیوه‌ها برای آموزش موسیقی به نوآموزان است، استفاده شد و هنرجو با روش کلاس و تمرین، شامل سه قسمت، آشنایی یافت.

قسمت اول کلاس: خواندن و سرایش

الف. تمرین‌های تنفسی و آزادسازی عضلات است.

ب. نت‌خوانی و سرایش درس‌ها، که بهتر است همراه با پیانو انجام شود.

قسمت دوم کلاس: آماده‌سازی دست راست و چپ

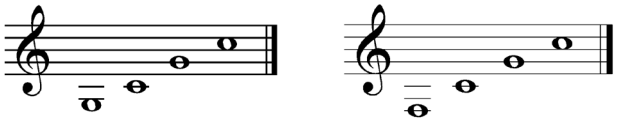
الف. دست راست: هدف کلّی آن است که حرکت دست راست پیش از درگیر شدن با ساز و به صدا درآوردن آن، به صورت درست تثبیت شود.

ب. دست چپ: تمرین‌های دست چپ هم باید در دو بخش جداگانه با ساز و بدون‌ساز تعقیب شوند. پس از مرحله‌ی آماده‌سازی انگشت‌های دست چپ، می‌توان از هنرجو خواست ساز را به دست بگیرد و برمبنای آنچه درقسمت اول برای سرایش درس انجام داده، بدون استفاده از آرشه، انگشت‌های دست چپ را به طور صحیح درموضعِ درستِ هر سیم بنشاند و هم‌زمان باحفظ ریتم، نغمه‌های درس را هنگام انگشت‌گذاری بخواند.

قسمت سوم کلاس: اجرا

در این قسمت مراحل پیشین با هم ترکیب می‌شوند. هنرجو در مرحله‌ی اول ویژگی‌های قطعه را شناخته است و در مرحله‌ی دوم با روش به‌کارگیری دست‌های راست و چپ جداگانه آشنا شده است و می‌آموزد چگونه همه‌ی این مهارت‌ها را ترکیب و درس خود را درست اجرا کند.

کوک ساز: دو سل دو سل، و در بخش آخر کتاب دو سل دو فا، بر مبنای دیاپازون است.

درکتاب دوم هنرجویان فواصل موسیقی ایرانی را فرا می‌گیرند. در هر دستگاه یک تصنیف و چند قطعه آورده شده‌است. برای فراگیری درستِ فواصل، بهتر است در هر دستگاه، درآمد و گوشه‌های محدوده‌ی درآمد به صورت شفاهی تدریس شوند تا هنرجو به درک درستی از فضای مُدال و فواصل آن دستگاه برسد. تمرین توالی اصوات مربوط به هر دستگاه باید در ابتدای تمام درس‌های مربوط به آن دستگاه نواخته شوند تا هنرجو با تکرار به مهارت و سهولت در نواختن توالی اصوات و کوک دقیق دست‌یابد. خطی آوازی به نام «یک تجربه» در هر دستگاه آورده شده است که گردش نغمات و نت‌های اصلی در محدوده‌ی درآمد را نشان می‌دهد. نواختن و به‌خاطر سپردن این خط‌ها هنرجویان را در شناخت دستگاه‌ها و آوازها یاری می‌کند. در نواختن پوزیسیون‌ها، حرکت دست چپ و شیوه‌ی رسیدن به صدای درست باید توسط هنرآموز در قسمت دوم کلاس بررسی و آموزش داده شود تا هنرجو، با آگاهی از روش صحیح تمرین، به مهارت در حرکت دست چپ و نواختن درست پوزیسیون‌ها برسد.

هدف این کتاب ارائه‌ی یک چارچوب کلّی برای آموزش دوره‌ی متوسطه‌ی ساز کمانچه است، با این امید که مفید و مؤثر واقع شود.

لازم می‌دانم از هنرمند عزیز خانم ملیحه محسنی بابت نقاشی زیبای روی جلد و طراحی‌ها در جلد اول کتاب دستور کمانچه تشکر کنم. همچنین از اساتیدی یاد می‌کنم که همواره دست استادی و حمایتشان مستقیم و غیرمستقیم همراه من بوده است و تشکر قلبی خود را نثار ایشان می‌کنم: بزرگانی چون داوود گنجه‌ای، علی‌اکبر شکارچی، محمدعلی کیانی‌نژاد، درویش‌رضا منظمی، اردشیر کامکار، شریف لطفی و محمد موسوی مدیر مسؤول نشر ماهور که سایه‌ی مهرشان بر هنر و موسیقی این مرز و بوم مستدام باد.